

Nasjonell handlingsplan mot sexuell exploatering av barn

REGJERINGSKANSLIET

Den här publikationen kan beställas från
Socialdepartementet på regeringens webbplats
www.regeringen.se, avdelningen Publikationer,
per telefon 08-405 10 00 eller brev till Social-
departementet, 103 33 Stockholm.

Artikelnummer S.2008.002

Förord

I olika delar av världen faller barn dagligen offer för sexuella kränkningar och övergrepp. Varje enskilt fall, varje tillfälle, är en djup tragedi. Övergreppen släcker drömmar och livslust. Kränkningarna leder till sår som dessa barn kommer att bära med sig in i vuxen ålder, genom hela livet.

Enligt barnkonventionen har varje barn, oavsett bakgrund, rätt att behandlas med respekt. Alla barn ska skyddas mot varje form av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Alla stater som har anslutit sig till konventionen är skyldiga att vidta alla lämpliga åtgärder för att förhindra att barn utnyttjas sexuellt, oavsett var på jorden de bor. Ett alldeles särskilt ansvar har vi att skydda barn från kränkningar som utförs av personer som är bosatta i vårt eget land, oavsett var i världen övergreppen sker.

Det är en mänsklig rättighet att inte bli kränkt eller exploaterad, en rättighet som gäller för alla och envar. Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna är universella. De gäller över hela världen, oavsett land, kultur eller specifik situation.

Den uppdaterade handlingsplan mot sexuell exploatering av barn som du nu håller i din hand syftar till att följa upp och redovisa pågående insatser. Det är viktigt i sig. Men än viktigare är att identifiera brister och föreslå åtgärder för att ytterligare stärka skyddet för barn.

Målsättningen är att inget barn i Sverige, eller i något annat land, ska utsättas för sexuell exploatering. De barn som ändå drabbas måste få det stöd och den hjälp de behöver. Med handlingsplanen vill regeringen ta ytterligare några steg mot det målet.

Stockholm i december 2007

Göran Hägglund
Socialminister

Innehåll

Syfte och problembeskrivning	3
Uppföljning av åtgärderna som presenterades 2001	4
Regeringens mål och handlingsplanens syfte	4
Målgrupper.....	4
Sexuell exploatering av barn	5
Varje barn har rätt till skydd och stöd	6
Genomförda och pågående åtgärder mot sexuell exploatering av barn efter 2001	9
Nationella åtgärder.....	10
<i>Förbättrat skydd i den straffrättsliga lagstiftningen</i>	<i>10</i>
<i>Polisens arbete mot barnpornografi.....</i>	<i>12</i>
<i>Särskilt om åtgärder mot människohandel</i>	<i>12</i>
<i>Förbättrade utredningsmöjligheter</i>	<i>14</i>
<i>Ökade kunskaper och förbättrat bemötande inom rättsväsendet</i>	<i>15</i>
<i>Åtgärder inom den sociala barn- och ungdomsvården.....</i>	<i>16</i>
<i>Förbättrad kunskap och samverkan</i>	<i>16</i>
<i>Förbättrade kontrollmöjligheter inom verksamheter som riktar sig till barn.....</i>	<i>18</i>
<i>Övriga åtgärder av framför allt förebyggande karaktär</i>	<i>18</i>
<i>Insatser som riktar sig mot förövare</i>	<i>20</i>
<i>Frivilligorganisationernas och branschaktörernas insatser</i>	<i>21</i>
Internationella åtgärder.....	22
Nya initiativ för att bekämpa sexuell exploatering av barn.....	27
Målområden	28
Nya åtgärder	28

Syfte och problembeskrivning

Den nationella handlingsplanen från 1998 mot kommersiell sexuell exploatering av barn tillkom som ett resultat av 1996 års världskongress mot kommersiell sexuell exploatering av barn som hölls i Stockholm.

Den första uppdateringen av handlingsplanen gjordes 2001. Sedan dess har mycket hänt. En statlig utredning har haft i uppdrag att inventera och sammanställa kunskaper om sexuell exploatering av barn i Sverige. Internetanvändandet har exploderat, inte minst bland barn och ungdomar, och fenomen som "grooming" har blivit kända. En ny sexualbrottslagstiftning har trätt i kraft.

Mot denna bakgrund finns det anledning att följa upp och än en gång uppdatera handlingsplanen och presentera nya åtgärder för att ytterligare förebygga och bekämpa sexuell exploatering av barn. Denna uppdaterade handlingsplan bygger på erfarenheter och kunskaper från de tidigare handlingsplanerna. I arbetet med att ta fram handlingsplanen har flera departement deltagit. Regeringskansliet (Socialdepartementet) har bjudit in berörda myndigheter och frivilligorganisationer och tagit del av deras kunskap och synpunkter.

Uppföljning av åtgärderna som presenterades 2001

Den tidigare regeringen åtog sig i handlingsplanen från 2001 att den ska följas upp regelbundet i anslutning till att Sverige rapporterar till FN:s barnrättskommitté om hur genomförandet av FN:s konvention om barnets rättigheter – barnkonventionen – fortskrider. Regeringen lämnade hösten 2007 Sveriges fjärde periodiska rapport till barnrättskommittén, och har som ambition att fortsätta att regelbundet följa upp handlingsplanen.

Uppföljningen av åtgärderna i handlingsplanen från 2001 presenteras under avsnittet *Genomförda och pågående åtgärder mot sexuell exploatering av barn efter 2001*. Syf-

tet är att ge en förhållandevis uttömmande redogörelse för hur de åtgärder som presenterades 2001 har förverkligats. I avsnittet redogörs dessutom för vissa andra insatser som vidtagits därutöver.

Regeringens mål och handlingsplanens syfte

Regeringens mål är att

- inget barn i Sverige ska utsättas för sexuell exploatering
- inga barn i andra länder ska utsättas för sexuell exploatering av personer från Sverige
- barn som drabbas av sexuell exploatering ska få den stöd och den hjälp de behöver
- Sverige ska bidra till ett effektivt internationellt samarbete i frågan.

Med barn avses, enligt barnkonventionen, varje person under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet.

Syftet med handlingsplanen är *dels* att beskriva det arbete som har genomförts inom området sedan 2001, och det arbete som alltjämt pågår inom olika aktörers verksamheter, *dels* att presentera ett antal åtgärder som regeringen vill initiera för att ytterligare driva på arbetet med att förebygga och bekämpa sexuell exploatering av barn.

Målgrupper

Handlingsplanen riktar sig i första hand till myndigheter, såväl statliga som kommunala, som kommer i kontakt med barn, myndigheter med ansvar för turistutbildningar, resebranschen och frivilligorganisationer som arbetar med frågorna.

Sexuell exploatering av barn

Tidigare handlingsplaner riktar sig mot *kommersiell sexuell exploatering av barn*. Kommersiell sexuell exploatering av barn definierades vid världskongressen i Stockholm 1996 som "sexuella övergrepp som begås av vuxna, där en ersättning i pengar eller på annat sätt utgår till barnet eller till andra personer, och där barnet behandlas som ett sexobjekt och som ett kommersiellt objekt".

Sexuell exploatering behöver dock inte med nödvändighet vara kommersiell. Därför väljer regeringen nu att vidga perspektivet och rikta denna handlingsplan mot *sexuell exploatering av barn*, vilket även innefattar exploatering av kommersiell natur.

Hur kommer det sig att barn exploateras sexuellt?

Sexuell exploatering av barn är ett komplext problem med flera bakomliggande orsaker. I vissa länder är fattigdom, låg utbildningsnivå och svårigheter att försörja sig starkt bidragande faktorer. I ett land som Sverige finns andra förklaringar. Utredningen om kunskap om sexuellt exploaterade barn i Sverige konstaterade i sitt betänkande¹ att en grupp som särskilt befinner sig i riskzonen är unga flickor med missbruksproblem. Utredningen konstaterade också att det finns vissa faktorer som innebär att vissa barn löper en ökad risk att bli utsatta för sexuell exploatering, såsom känslomässig försummelse, sexuella övergrepp, fysisk misshandel och bristande tillsyn och skydd.

Hur omfattande är problemet i Sverige?

Det går inte att med säkerhet säga hur många barn i Sverige som utsätts för sexuell exploatering i någon form. Det

ligger i sakens natur att omfattningen av denna brottslighet är mycket svår att bedöma. Men vi kan få en uppfattning om den tack vare vissa studier som har gjorts. Till exempel genomförde Utredningen om sexuell exploaterade barn i Sverige en studie av ungas egna erfarenheter av och attityder till sexuell exploatering. Studien² visar att 1,4 procent av de tillfrågade ungdomarna (1,0 procent av flickorna och 1,8 procent av pojkarna) någon gång har erbjudit eller sålt sex mot pengar eller annan ersättning. Studien visar också att av de 60 ungdomar som uppgivit att de sålt sex, uppgav 46 av dessa att de var mellan 14 och 18 år då de gjorde det för första gången.

Brottsförebyggande rådet (Brå) genomför sedan 1999 regelbundna frågeundersökningar riktade till ett representativt, systematiskt urval av elever i årskurs nio. Undersökningens främsta syfte är bl.a. att beskriva förekomsten av brottslighet och annat problembeteende bland eleverna. I undersökningen som genomfördes 2005 ingick också frågor till närmare 7 500 elever från 107 skolor om deras erfarenheter av sexuella kontakter från vuxna. Drygt 30 procent av barnen uppgav att de under det senaste året varit föremål för någon form av sexuell kontakt från en tidigare obekant person som de trodde eller visste var vuxen. Fler flickor än pojkar (48 respektive 18 procent) uppgav att de blivit föremål för sådana kontakter. De allra flesta barnen hade blivit kontaktade via Internet.³

Vilka är gärningsmännen?

Även om det förekommer att kvinnor exploaterar barn sexuellt, visar olika studier och kartläggningar att den överväldigande majoriteten av förövarna är män.

¹ SOU 2004:71, *Sexuell exploatering av barn i Sverige*, sid. 73 ff

² Carl Göran Svedin och Gisela Priebe, *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter, Att sälja sex mot ersättning/pengar*, Lund 2004

³ Se vidare Brå, Rapport 2007:11, *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet*

Brå genomförde år 2003 en studie bestående av två delar, en som avser fall med sexuell exploatering av barn och en som avser barnpornografibrott generellt.⁴ Den första delen av studien utgjordes av en kartläggning av polis-anmälda och lagförda sexualbrott mot barn med inslag av sexuell exploatering. De 70 domar som identifierades inom ramen för kartläggningen omfattade 77 personer som fällts för brott. 73 av dessa var män. De dömda personerna var mellan 16 och 79 år, med en genomsnittsålder på 41 år. 133 polisanmälningar ingick i kartläggningen. Antalet misstänkta gärningsmän uppgick till 144, varav 140 var män. Den andra delen av studien, en kartläggning av barnpornografibrott, baserades framför allt på uppgifter ur 180 fällande domar om lika många gärningsmän. Alla dömda var män. 30 procent av gärningsmännen hade i samma mål också fällts för sexualbrott mot barn. Av dessa hade 20 procent tidigare dömts för sådana brott.

Svensk forskning beträffande vilka vuxna som söker kontakt med barn på Internet är mycket begränsad. Brå har dock genomfört en webbenkätundersökning⁵ riktad till drygt 1 000 vana Internetanvändare i åldrarna 15–17 år och där ställt frågor om ålder och kön hos de personer som kontaktat barnen. Undersökningen visar att svenska barn blir föremål för sexuella kontakter via Internet såväl från vuxna som från relativt jämnåriga personer. Flickorna i undersökningen uppger oftare än pojkarna att de blivit föremål för sexuella kontakter och i tidigare ålder. De uppger också att de blivit föremål för kontakter från personer som i genomsnitt varit betydligt äldre än de per-

soner som tagit kontakt med pojkarna. Undersökningen visar att de som kontaktat barnen framför allt varit män. Detta gäller flickorna i högre utsträckning än pojkarna.

En amerikansk studie från 2004⁶ visar att 99 procent av de vuxna personer som inledde en nära relation med barn över Internet var män, och att tre fjärdedelar av dem var 26 år eller äldre.⁷

Varje barn har rätt till skydd och stöd

Varje barns rätt till skydd mot alla former av sexuell exploatering regleras dels i vår nationella lagstiftning, dels genom de internationella överenskommelser som Sverige har anslutit sig till. Exempel på sådan nationell lagstiftning är den sexualbrottslagstiftning som finns i brottsbalken, bestämmelserna i socialtjänstlagen och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga om barnets rätt till skydd och stöd, hälso- och sjukvårdslagens bestämmelser om vård och bestämmelserna om lämplighetsprövning av personer som anställs inom förskoleverksamheten, skolbarnsomsorgen och skolan samt vid hem för vård eller boende som tar emot barn och unga.

Det finns också ett antal internationella överenskommelser som förpliktar Sverige att vidta åtgärder för att förebygga och bekämpa sexuell exploatering av barn, skydda och stödja offren och att samarbeta med andra stater. Exempel på sådana överenskommelser är FN:s tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, ILO:s⁸ konvention om förbud mot och omedelbara åtgärder för

⁴ Se närmare *Sexuell exploatering av barn – vad döljer sig bakom sexualbrottsstatistiken?* Kartläggningen gjordes på uppdrag av Utredningen om kunskap om sexuellt exploaterade barn i Sverige.

⁵ Se vidare Brå, Rapport 2007:11, *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet*, sid. 9 och 42 f.

⁶ *Internet-initiated sex crimes against minors: Implications for prevention based on findings from a national study* (J. Wolak m.fl. 2004)

⁷ Se vidare Ds 2007:13, *Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften*, sid. 29

⁸ ILO – International Labour Organization

avskaffande av de värsta formerna av barnarbete och – givetvis – barnkonventionen och dess fakultativa protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.

För att effektivt kunna bekämpa sexuell exploatering av barn krävs att problemet angrips från flera håll och med olika metoder. Flera samhällsorgan har inom sina respektive verksamhetsområden ansvar för att förebygga sexuell exploatering och att skydda, stödja och hjälpa de barn som utsatts. Det är viktigt att den kompetens och kunskap som finns i olika verksamheter bibehålls och höjs ytterligare samt att personalen stötts. Det krävs också ett välfungerande samarbete – mellan olika yrkesgrupper och mellan offentlig, privat och frivillig sektor. Arbetet mot sexuell exploatering av barn är ett gemensamt ansvar för alla länder. Eftersom brottsligheten i många fall är gränsöverskridande krävs därför ett väl utvecklat internationellt samarbete som bl.a. leder till bättre utbyte av information och kunskap och ökade möjligheter att nå, skydda och stödja utsatta barn. Det är också viktigt att ta tillvara de unika kunskaper och erfarenheter som frivilligorganisationer och branschaktörer inom framför allt rese- och Internetbranschen besitter.

Sexuell exploatering av barn drabbar både flickor och pojkar. Då åtgärder vidtas måste hänsyn tas till att flickors och pojkars förutsättningar och behov kan skilja sig åt. De barn som har blivit sexuellt utnyttjade ska så långt möjligt få vara delaktiga och komma till tals i frågor som rör dem i samband med rättsprocess, stöd- och hjälpinsatser etc.

Genomförda och pågående
åtgärder mot sexuell
exploatering av barn efter 2001

Nationella åtgärder

Ett flertal samhällsorgan har inom sina respektive verksamhetsområden ansvar för att förebygga sexuell exploatering av barn och att skydda, stödja och hjälpa de barn som utsatts för sådan exploatering. Det gäller till exempel skolan, socialtjänsten, polis, åklagare och domstolar samt hälso- och sjukvården. En rad initiativ som rör dessa verksamheter och som i olika hög utsträckning har till syfte att förebygga och bekämpa sexuell exploatering har tagits efter 2001. De åtgärder som har genomförts eller som alltså pågår är av olika slag. Bland annat handlar det om ändrad lagstiftning för att ytterligare stärka skyddet för barn, en satsning på ett ändrat och mer barnanpassat arbetssätt för de yrkesgrupper som kommer i kontakt med barn som har blivit utsatta för sexuell exploatering, insatser mot dömda förövare, utbildning till åklagare, poliser och andra yrkesgrupper samt ökat samarbete mellan myndigheter. Dessutom handlar det om det viktiga arbete som bedrivs av frivilligorganisationer, resebranschen och IT-branschen. Nedan lyfts åtgärder på nationell nivå fram som regeringen anser bör uppmärksammas särskilt.

En åtgärd i handlingsplanen 2001 var att en arbetsgrupp, bestående av representanter för departement, myndigheter och enskilda organisationer, skulle tillsättas med uppdraget att genomföra en bred nationell inventering om sexuell exploatering av barn. Arbetsgruppen tillsattes i februari 2002.⁹ I april 2003 fick en särskild utredare i uppdrag att fullfölja arbetsgruppens arbete.¹⁰ Utredningen om kunskap om sexuellt exploaterade barn i Sverige lämnade sitt slutbetänkande *Sexuell exploatering av barn i Sverige*¹¹ i juni 2004. Utredningen konstaterade i betänkandet att

sexuell exploatering av barn i Sverige, i motsats till sexuella övergrepp mot barn, var ett relativt nyligen uppmärksammat problem där erfarenheter och kunskaper i stort sett saknades.

Utredningen lämnade också ett flertal förslag som där efter lämnades över till respektive ansvarigt departement inom Regeringskansliet. Också flera av dessa förslag tas upp i detta avsnitt.

FÖRBÄTTRAT SKYDD I DEN STRAFFRÄTTSLIGA LAGSTIFTNINGEN

Ny lagstiftning mot sexualbrott

Den 1 april 2005 trädde en ny sexualbrottslagstiftning i kraft. Syftet är bl.a. att på olika sätt lyfta fram och förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella kränkningar.

En ny straffbestämmelse om våldtäkt mot barn, som tar sikte på de allvarligaste sexualbrotten mot barn, har införts. Enligt bestämmelsen ställs inte längre något krav på att hot eller våld har använts vid övergreppet. För våldtäkt mot barn döms den som har samlag med ett barn under 15 år eller som med ett sådant barn genomför en annan därmed jämförlig sexuell handling. Bestämmelsen omfattar också sådana fall där barn mellan 15 och 18 år utnyttjas av vissa närstående eller andra personer med ett särskilt ansvar för dem.

En ny bestämmelse har också införts för att skydda barn mot att utnyttjas för sexuell posering, och förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn har skärpts. Bland annat har straffbestämmelsen utvidgats till att omfatta

⁹ S2002:B

¹⁰ Dir 2003:54

¹¹ SOU 2004:71

också köp av sexuella handlingar av barn som sker under andra förhållanden än sådana som utgör rena prostitutionförhållanden. Syftet är att fånga in situationer som i förlängningen kan leda barnet in i prostitution.

Förlängd preskriptionstid för vissa sexualbrott som begås mot barn

I samband med sexualbrottsreformen 2005 förlängdes preskriptionstiden för vissa sexualbrott mot barn så att tiden börjar löpa först den dag då barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

Slopat krav på dubbel straffbarhet för vissa allvarliga sexualbrott mot barn

Sedan sexualbrottsreformen 2005 krävs inte längre dubbel straffbarhet¹² för att i Sverige kunna dömas för vissa allvarliga sexualbrott mot barn under 18 år som har begåtts i utlandet.

Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften

Riksåklagaren Fredrik Wersäll har haft Justitiedepartementets uppdrag att bl.a. analysera om och hur gällande strafflagstiftning kan tillämpas på vuxnas kontakter med barn i sexuella syften, s.k. grooming, samt överväga om lagstiftningen är tillräcklig för att skydda barn mot förekomsten. Uppdraget redovisades i en departementspromemoria i april 2007.¹³ I promemorian föreslås att en ny straffbestämmelse, kontakt med barn i sexuellt syfte, ska införas i brottsbalkens sjätte kapitel. Enligt förslaget ska

det vara straffbart för vuxna att ha kontakt med barn under 15 år om syftet med kontakten är att begå ett sexualbrott mot barnet. Förbudet ska omfatta inte bara kontakter som etableras över Internet utan även i andra situationer. Förslaget har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet). Målsättningen är att kunna besluta en proposition under 2009.

Parallellt har Brå haft regeringens uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag om omfattningen och karaktären av grooming. Också detta uppdrag redovisades i april 2007.¹⁴ Brås kartläggning visar att det behövs kraftfulla åtgärder för att motverka vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet i Sverige. Enligt Brå behövs mer utbildning och information för barn, föräldrar och allmänhet. Internetbranschens aktörer kan också förbättra skyddet för barn när de vistas på Internet.

Förslag till skärpt lagstiftning mot barnpornografi

Sedan 1999 är i princip all befattningsmed barnpornografi, även innehav, kriminaliserat i Sverige. Straffmaximum för grovt barnpornografibrott höjdes 2005 från fängelse i fyra år till fängelse i sex år.

I augusti 2007 presenterade 2005 års barnpornografiutredning sitt betänkande *Barnet i fokus – En skärpt lagstiftning mot barnpornografi*.¹⁵ Utredningen hade i uppdrag att göra en översyn av bestämmelserna om barnpornografi och anknytande lagstiftning för att möjliggöra en mer effektiv bekämpning av barnpornografi och att förstärka barnens ställning vid sådana brott. Betänkandet innehåller

¹² Dubbel straffbarhet innebär att en gärning som begåtts utomlands måste vara straffbar såväl i Sverige som i det land där gärningen begicks för att en svensk domstol ska vara behörig att döma över den.

¹³ Ds 2007:13, *Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften*

¹⁴ Brå, Rapport 2007:11, *Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet*

¹⁵ SOU 2007:54

flera förslag som innebär att lagstiftningen mot barnpornografi skärps, t.ex. att en bestämd 18-årsgräns införs i definitionen av barnpornografi. Ett annat förslag är att det kriminaliserade området utvidgas till att omfatta också den som mot betalning, enligt en uppgjord plan, vid upprepade tillfällen, i stor omfattning eller på annat liknande sätt skaffar sig tillgång till barnpornografiska bilder. Dessutom föreslås att en särskild preskriptionsbestämmelse vid barnpornografibrott i vissa fall införs samt att kravet på dubbel straffbarhet vid barnpornografibrott tas bort. Förslaget har remitterats och remisstiden löper ut i slutet av februari 2008. Förslaget kommer därefter beredas vidare inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet).

POLISENS ARBETE MOT BARNPORNOGRAFI

Polisen effektiviserar handläggningen av barnpornografi

Rikskriminalpolisens s.k. Barnpornografigrupp har varit verksam sedan 1995. Gruppen är en nationell underlättelsejänst i arbetet mot sexuella övergrepp mot barn och barnpornografi. Under 2006 har Rikskriminalpolisen tagit initiativ till att huvudansvaret för granskning och bedömning av beslagttaget barnpornografimaterial successivt flyttas från Barnpornografigruppen till de lokala polismyndigheterna. För att möjliggöra detta har en utbildning i granskning av barnpornografibilder tagits fram i samarbete med Polishögskolan. Syftet är att förkorta handläggningstiderna för denna typ av brott och frigöra resurser för bland annat identifiering av brottsoffer och gärningsmän. Totalt har cirka 80 personer vid de lokala polismyndigheterna utbildats.¹⁶ Barnpornografigruppens roll har därmed renodlats till att vara internationell kon-

taktpunkt, ett stöd för polismyndigheterna och att arbeta med identifiering av barnen.

Internetsidor med barnpornografiskt innehåll spärras

År 2005 startade ett samarbete mellan Rikskriminalpolisen och flera Internetleverantörer, däribland de största i Sverige, det s.k. *Blockeringsprojektet*. Samarbetet har till syfte att minska lönsamheten i den kommersiella spridningen av barnpornografi men också till att skydda Internetanvändare från att ofrivilligt komma i kontakt med barnpornografi genom missvisande länkar osv. Internetleverantörerna spärrar de sidor som Rikskriminalpolisen anmäler innehåller barnpornografi så att åtkomsten till dessa sidor nekas. På detta sätt spärras cirka 30 000 försök varje dygn att nå dessa sidor i Sverige.

SÄRSKILT OM ÅTGÄRDER MOT MÄNNISKOHANDEL

Utveckling av lagstiftningen mot människohandel

Den 1 juli 2002 infördes människohandel för sexuella ändamål som ett nytt brott i Sverige. I juli 2004 utvidgades straffområdet till att omfatta också människohandel som inte är gränsöverskridande samt människohandel som syftar till andra former av utnyttjande än för sexuella ändamål, exempelvis tvångsarbete eller handel med organ. Brottet benämns numera människohandel. Om brottet riktas mot ett barn krävs det inte att s.k. otillbörliga medel har använts.

I oktober 2004 infördes en ny bestämmelse i utlänningslagen som gör det möjligt att, på ansökan av en förundersökningsledare, bevilja ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för utländska vittnen och målsäganden, bl.a. till

¹⁶ Enligt uppgift från Rikskriminalpolisen i oktober 2007.

offer för människohandel, s.k. bevispersoner. Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2007 kan inledningsvis ett uppehållstillstånd på 30 dagar beviljas om utlänningen vill ha betänketid för att återhämta sig och för att kunna ta ställning till om han eller hon vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna. Vidare ska ett tidsbegränsat uppehållstillstånd på sex månader beviljas om förundersökningsledaren bedömer att personen behövs här för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras, personen klart visat sin vilja att samarbeta med de brottsutredande myndigheterna och utlänningen brutit kontakterna med de personer som är misstänkta för brott som förundersökningen avser.

Straffbestämmelsen om människohandel ses för närvarande över. En särskild utredare ska bl.a. utvärdera tillämpningen av och överväga förändringar av lagstiftningen när det gäller människohandelsbrottet. Utredaren ska också bl.a. se över om det finns anledning att komplettera utlänningslagens bestämmelser om uppehållstillstånd för att tillgodose det behov av skydd som bevispersonen kan ha. Även frågan om Sveriges tillträde till Europarådets människohandelskonvention och vilka lagändringar som i så fall kan krävas analyseras av utredaren. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2008.¹⁷

Särskilda medel till Polisen för arbetet mot människohandel

Regeringen har i sin styrning av Polisen angivit att 10 miljoner kronor årligen ska användas mellan åren 2004 och 2006 för att bekämpa människohandel. Dessa medel har i första hand använts i den operativa verksamheten men också för att utveckla handläggarstödet för bekämpning-

en av människohandeln vid polismyndigheterna och för polisiära utbildningsinsatser.

Den nationella rapportören i frågor om människohandel

I sin roll som nationell rapportör i frågor som rör människohandel kartlägger Rikskriminalpolisen sedan 2004 omfattningen av barn i människohandel i Sverige. I den årliga lägesrapporten finns ett särskilt avsnitt som rör handel med barn. I rapporten för 2005 anger Rikskriminalpolisen att de barn som har förekommit som brottsoffer i förundersökningar om människohandel har varit flickor i de övre tonåren (16–17 år). Rikskriminalpolisen har valt att inte göra uppskattningar av antalet personer, såväl vuxna som barn, som är offer för människohandel i Sverige. Anledningen är att sådana uppskattningar inte speglar den verkliga omfattningen utan snarare de resurser man haft för arbetet med att bekämpa människohandeln.

Åklagarmyndighetens arbete med ärenden som rör människohandel

Den 1 september 2006 infördes en ny organisation inom Åklagarmyndigheten för bekämpningen av internationell brottslighet och grov organiserad brottslighet. Den nya organisationen innebär att handläggningen av gränsöverskridande brottslighet och grov organiserad brottslighet har koncentrerats till tre internationella åklagarkammare, i Stockholm, Göteborg och Malmö, och att en operativ samordningsgrupp har inrättats.

De internationella åklagarkamrarna handlägger normalt de ärenden som rör människohandel och grovt koppleri av människohandelsliknande karaktär. Detta innebär att sådana ärenden koncentreras till åklagare som är spe-

¹⁷ Dir 2005:152, 2006:78 och 2007:88

cialister på grov gränsöverskridande brottslighet och har särskild kunskap och erfarenhet om dessa typer av brott.

FÖRBÄTTRADE UTREDNINGSMÖJLIGHETER

Förundersökningar där barn är målsägande ska bedrivas skyndsamt

Den 1 januari 2002 infördes ett särskilt skyndsamhetskrav vid förundersökningar med målsägande som vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år i förundersökningskungörelsen, om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. I dessa fall ska förundersökningen vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan inom tre månader efter den tidpunkt som det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Denna tidsfrist får överskridas bara om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Öka Polisens möjligheter att utreda brott

Utredningen om kunskap om sexuellt exploaterade barn i Sverige föreslog att regeringen skulle överväga behovet av en översyn beträffande kostnader för utlämnande av s.k. IP-nummer¹⁸ och lagringstider för log-filer i syfte att öka polisens möjligheter att utreda brott som rör sexuell exploatering av barn, och menade att även spårning av mobiltrafik skulle uppmärksammas i detta sammanhang. Beredningen för rättsväsendets utveckling har i sitt delbetänkande *Tillgång till elektronisk kommunikation i brottsutredningar m.m.*¹⁹ föreslagit att polisen ska få utökade möjligheter att få del av uppgifter om abonnemang, där-

ibland IP-nummer. Delbetänkandet innehåller även förslag avseende de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att få del av lokaliseringssuppgifter avseende bl.a. mobiltelefoner. Förslagen bereds inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet).

Höjd kompetens i Polisens utredningar om våld mot barn

Rikspolisstyrelsen har för 2007 regeringens uppdrag att säkerställa att det inom varje polismyndighet finns tillgång till kvalificerad kompetens att förebygga och utreda mäns våld mot kvinnor och våld riktat mot barn. Rikspolisstyrelsen ska vidare vidta åtgärder för att säkerställa att all personal som utreder ärenden med barn som utsatts för brott, genomgår för arbetsuppgifterna särskilt anpassad utbildning. Rikspolisstyrelsen arbetar med båda dessa uppdrag inom projektet *Brott i nära relation*. Projektet har som mål att långsiktigt minska brottsligheten i nära relation samt höja kompetensen att utreda sådana brott. Som en del i projektet har en ny och mer omfattande utbildning för barnutredare tagits fram under 2007. Rikspolisstyrelsen har dessutom beslutat att införa rekommendationer för vilka krav som ska ställas på personal som ska hålla förhör med barn.

Rikskriminalpolisens polissambandsmän

De svenska polissambandsmän som finns utplacerade i olika länder utgör en viktig resurs för att säkerställa regelbundna kontakter med relevanta aktörer i olika länder. De nordiska sambandsmännen samverkar med varandra. Inför utstationeringen går de svenska sambandsmännen

¹⁸ Varje innehavare av en internetuppkoppling som kopplar upp sig mot Internet får en personlig IP-adress tilldelad till sig. Denna adress ändras ibland, men går fortfarande att knyta till en specifik person.

¹⁹ SOU 2005:38

genom ett introduktions- och utbildningsprogram. Från och med 2007 innehåller utbildningen frågor om sexuell exploatering av barn, bl.a. barnpornografi och barnprostitution.

ÖKADE KUNSKAPER OCH FÖRBÄTTRAT BEMÖTANDE INOM RÄTTSVÄSENDET

Utbildning och stöd för åklagare och domare

Utbildning i frågor om övergrepp mot barn ingår i Åklagarmyndighetens grundkurs. För att ge åklagarna fördjupade kunskaper om våld och sexuella övergrepp mot barn anordnas sedan 2004 också utbildningen *Övergrepp mot barn*, bestående av ett basblock och två fortsättningskurser. Dessutom har en utbildning i handläggning av barnpornografibrott införts i utbildningen för åklagare om IT-brottslighet med bevisning i IT-miljö.

Åklagarmyndigheten har i sitt regleringsbrev för 2008 fått i uppdrag att redovisa vilka åtgärder som myndigheten har vidtagit för att säkerställa erforderlig kunskap om barns rättigheter hos personal som i sitt arbete har att göra med barn samt hur myndighetens utbildningsinsatser i frågor som rör barn kvalitetssäkras och hur kompetensen bibehålls över tid.

Åklagare från Åklagarmyndigheten har i stor utsträckning medverkat i olika utbildningsinitiativ om människohandel såväl i Sverige som utomlands. Utbildningarna har riktat sig till bl.a. åklagare, poliser, domstolspersonal och frivilligorganisationer. Åklagare från de internationella åklagarkamrarna har också deltagit i en två veckor lång utbildning, som varje år anordnas av Europol, om hur man bekämpar sexuell exploatering av barn på Internet.

Som vägledning och stöd för åklagare vid handläggning av förundersökningar vid övergrepp mot barn, har Åklagarmyndigheten tagit fram handboken *Handläggning av ärenden rörande övergrepp mot barn*. I den anges olika ut-

gångspunkter för handläggningen, bl.a. att förundersökningen ska handläggas skyndsamt, att åklagaren ska vara aktiv som förundersökningsledare och att utredningar om övergrepp mot barn ska lottas på ett begränsat antal specialiserade åklagare. Åklagarmyndigheten har också sammanställt en rättspromemoria som hjälp för åklagare som handlägger ärenden om barnpornografibrott. Promemorian behandlar frågor som rör bl.a. förundersökningen och rättegången vid dessa brott.

Domstolsverket har under våren 2006 arrangerat en utbildning om barnpornografi och sexualbrott mot barn. Under hösten 2006 har Domstolsverket tillsammans med ECPAT Sverige (End Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking in Children for Sexual Purposes) också anordnat en kunskapskonferens om kommersiell exploatering av barn. Konferensen stod öppen för alla anställda inom Sveriges Domstolar. Sexualbrott mot barn har också behandlats i specialiseringsprojektet *Humanjuridik*. Under 2006 och 2007 genomförde Domstolsverket tillsammans med Åklagarmyndigheten en gemensam utbildning om människohandel för åklagare, domare och advokater.

Också Sveriges Domstolar har fått ett uppdrag i regleringsbrevet för 2008 om kunskapen inom myndigheten om barn. Sveriges Domstolar ska redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att säkerställa att det hos personal vars arbete berör barn finns erforderlig kunskap om barns rättigheter, utveckling och behov samt hur utbildningsinsatser i frågor som rör barn kvalitetssäkras och hur kompetensen bibehålls över tid.

Förbättrat bemötande av sexualbrottsoffer inom rättsväsendet

Regeringen har i maj 2007 givit Brottsoffermyndigheten i uppdrag att utforma och att i samråd med berörda myndigheter genomföra ett utbildningsprogram för ett förbättrat bemötande av sexualbrottsoffer. Utbildningsprogrammet

riktar sig till polismyndigheter, åklagarkamrar och domstolar. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2009. När barn är offer för sexualbrott ska programmet särskilt fokusera på att öka kunskapen om barns särskilda utsatthet och behov vid dessa brott.

ÅTGÄRDER INOM DEN SOCIALA BARN- OCH UNGDOMSVÅRDEN

En utvidgad skyldighet att anmäla till socialtjänsten när barn är i behov av skydd

Skyldigheten att anmäla till socialtjänsten att ett barn är i behov av skydd utvidgades 2003 till att omfatta även anställda inom kriminalvården och rättspsykiatri. Samma år ändrades t.ex. skollagen, hälso- och sjukvårdslagen och tandvårdslagen för att förtydliga skyldigheten inom förskola, skola och skolbarnsomsorg att anmäla att ett barn kan behöva socialnämndens skydd. En skyldighet att samverka kring barn och unga som far eller riskerar att fara illa infördes i olika lagar som omfattar socialtjänsten, skola, förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, polisen och hälso- och sjukvården.

Ett nytt dokumentationssystem för att stärka barnets ställning i den sociala barnvården

Barns behov i centrum (BBIC) är ett system för handläggning och dokumentation i utredning, planering och uppföljning och syftar till att stärka barnets ställning i den sociala barnvården. Andra grundläggande principer inom BBIC är att barn och unga ska stå i centrum, samarbete med barnen och deras familjer och samverkan mellan myndigheter vid utredning och bedömning av insatser. BBIC används idag i de flesta kommuner.

Socialstyrelsen har givit ut ett antal publikationer till stöd för socialtjänsten när barn berörs, bl.a. *Grundbok Barns behov i centrum (BBIC)* och *Barn och unga i socialtjänsten – Utreda, planera och följa upp beslutade insatser*. I den sistnämnda finns en hänvisning till betänkandet *Sexuell exploatering av barn i Sverige*.²⁰

FÖRBÄTTRAD KUNSKAP OCH SAMVERKAN

Kunskapen inom socialtjänsten ska öka

En åtgärd som presenterades i handlingsplanen 2001 var att genom uppdrag till Socialstyrelsen om kunskapsbaserad socialtjänst samt uppdrag att utreda förutsättningarna för att inrätta kunskapscentra för socialtjänsten för arbetet med barn som utsatts för misshandel och sexuella övergrepp höja kunskapen hos dem som arbetar med barn. Arbetet med att stödja kunskapsutvecklingen är ett pågående inslag i utvecklingsarbetet i socialtjänsten. Det är bl.a. en viktig del i Socialstyrelsens och IMS²¹ uppdrag. Målet är att socialt arbete i högre utsträckning ska bygga på kunskap om effekten av olika insatser, arbetssätt och metoder. Socialstyrelsen och IMS har ett kontinuerligt uppdrag som syftar till att ta fram kunskapsunderlag som stärker socialtjänstens arbete med barn och unga i utsatta situationer. En särskild utredare har i uppdrag att analysera och lämna förslag till hur de statliga resurser som i dag avsätts till socialtjänstens verksamhetsområde på bästa sätt kan bidra till att stödja kunskapsutvecklingen inom området.

²⁰ SOU 2004:71

²¹ Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete

Förmedling av kunskap till berörda yrkesgrupper

Stiftelsen Allmänna Barnhuset beviljades år 2004 400 000 kronor av regeringen för att ta fram en förkortad version av betänkandet²² som lades fram av Utredningen om kunskap om sexuellt exploaterade barn i Sverige och att genom regionala konferenser sprida kunskap till berörda yrkesgrupper. Under 2006 och 2007 har Allmänna Barnhuset inom sin ordinarie verksamhet anordnat ett antal s.k. runda bordsseminarier om sexuell exploatering av barn på olika håll i landet, till vilka framför allt nyckelpersoner inom länsstyrelser, socialförvaltningar, polisen m.fl. har bjudits in.

Strategi för samverkan kring barn som far eller riskerar att fara illa

Socialstyrelsen har tillsammans med Rikspolisstyrelsen och Myndigheten för skolutveckling haft i uppdrag att ta fram en strategi för samverkan mellan socialtjänsten och andra berörda myndigheter kring barn som far eller riskerar att fara illa. Strategin ska användas i myndigheternas gemensamma arbete och spridas som vägledning för samverkan på lokal nivå. Barn ska få stöd och skydd utifrån en helhetssyn och i ett tidigt skede av en ogynnsam utveckling. Myndigheterna har tagit fram en projektplan som sträcker sig över fem år. Strategin har reviderats i september 2007.

Brottsutredningar ska anpassas efter barnen

Vid utredningar av fall där barn kan ha utsatts för allvarliga brott, ska han eller hon inte behöva bli intervjuad av flera olika myndighetspersoner och besöka flera platser. Det ska räcka med att komma till ett ställe. Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Rätts-

medicinalverket har därför fått i uppdrag att på försök skapa gemensamma s.k. *barnahus*, dit barnet får komma när det ska träffa socialtjänsten, polis, åklagare eller genomgå en rättsmedicinsk undersökning. Genom att myndigheterna samarbetar i såväl de enskilda ärendena som på övergripande nivå, ska också utredningarnas kvalitet bli bättre. Barnahusverksamhet har inletts på sex orter. Myndigheterna ska redovisa resultaten av försöksverksamheten senast den 1 mars 2008.

Liknande samarbeten mellan myndigheter har, efter lokala överenskommelser, etablerats eller planeras att etableras på flera orter utöver försöksorterna.

Utbildning och kunskapsspridning till de svenska utlandsstyrkorna

Inom Försvarsmakten fastställdes i mars 2007 etiska regler och uppförandekod för svensk personal inför och under internationella uppdrag. Med anledning av uppförandekoden kommer specifika utbildningar att genomföras inom myndigheten. I uppförandekoden anges bl.a. att alla former av sexuella övergrepp liksom alla former av sexuella kontakter med barn är förbjudna liksom att det är förbjudet att inneha eller sprida barnpornografiskt material.

Försvarsmakten har, inom ramen för projektet *Genderforce*, arbetat med att ta fram ett utbildningsmaterial om människohandel. Utgångspunkten för materialet är sexuell exploatering och sexuella övergrepp. Frågor om handel med och övergrepp mot barn omfattas.

²² SOU 2004:71, *Sexuell exploatering av barn i Sverige*

FÖRBÄTTRADE KONTROLLMÖJLIGHETER INOM VERKSAMHETER SOM RIKTAR SIG TILL BARN

Förslag till utvidgad kontroll av personal inom förskola, skola och skolbarnsomsorg

Enligt lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg ska den som erbjuds anställning inom förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, förskoleklassen eller skolverksamhet för skolpliktiga barn, som anordnas av det allmänna eller av en enskild fysisk eller juridisk person, lämna ett utdrag ur polisens belastningsregister till den som erbjuder anställningen.

För att förbättra förutsättningarna för att skydda barn mot övergrepp och kränkningar från personer som arbetar inom dessa verksamheter har regeringen nyligen föreslagit²³ en utvidgning av personkretsen som ska omfattas av skyldigheten att lämna registerutdrag. Den registerkontroll som enligt gällande lagstiftning ska göras av personer som erbjuds anställning inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg föreslås utvidgas till att omfatta även den som erbjuds eller tilldelas arbete inom berörd verksamhet under omständigheter som liknar dem som förekommer i ett anställningsförhållande inom verksamheten (såsom upphandlade tjänster som städning, fastighetsskötsel och skolskjuts). Även lärarstudenter och vuxenstudierande som deltar i praktik samt personer som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program inom berörda verksamheter föreslås omfattas. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2008.

Kontroll av personal vid hem för vård eller boende

Den 1 juli 2007 trädde en ny lag om registerkontroll av personal vid sådana hem för vård eller boende som tar emot

barn i kraft. Lagen anger bl.a. att den som erbjuds en anställning, uppdrag, praktiktjänstgöring eller liknande vid ett sådant hem ska lämna utdrag ur belastningsregistret och misstankeregistret till den som erbjuder anställningen.

ÖVRIGA ÅTGÄRDER AV FRAMFÖR ALLT FÖREBYGGANDE KARAKTÄR

Socialstyrelsen ska stödja utvecklandet av en virtuell ungdomsmottagning

Regeringen beslutade i maj 2007 att stödja utvecklandet av en virtuell ungdomsmottagning som en integrerad del i den nationella tjänsten Sjukvårdsrådgivningen.se. Det övergripande syftet med tjänsten ska vara att stärka och stödja unga kvinnors och unga mäns identitetsutveckling genom att erbjuda lättillgänglig och kvalitetssäkrad information. Internetbaserad rådgivning tillåter anonymitet vilket kan bidra till att tjänsten når grupper som inte annars vänder sig till ungdomsmottagningen. Den primära målgruppen för mottagningen är barn och ungdomar i åldrarna 13 till 25 år.

Sex- och samlevnadsundervisningen i skolan

Enligt grundskolans läroplan²⁴ ska ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen. Ett sådant kunskapsområde är sex- och samlevnadsundervisningen. Sex och samlevnad tas också upp i kursplanerna i biologi, samhällsorienterande ämnen och religion.

Det finns i dag brister och kvalitetsskillnader i sex- och samlevnadsundervisningen. Skolverket konstaterar i en rapport från 2000²⁵ att skillnaderna till stor del beror

²³ Proposition 2007/08:28, *Utvidgad registerkontroll inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg*

²⁴ Lpo 94

på otydliga styrdokument, brister i den pedagogiska ledningen av undervisningen och lärarnas kompetens på området. Regeringen har för avsikt att återkomma i frågan i samband med kommande kursplaneuppdrag.

Nationellt utvecklingscentrum för tidiga insatser till barn och unga som löper risk att drabbas av svårare psykisk ohälsa

Regeringen gav i mars 2007 Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta ett nationellt centrum för utveckling av tidiga insatser till barn och unga som löper risk att drabbas av svårare psykisk ohälsa och har för detta ändamål anslagit 20 miljoner kronor för 2007 och därefter 25 miljoner kronor per år. Utvecklingscentrumets uppgifter är att samla, koordinera och föra ut kunskap och vetenskap då det gäller att identifiera, förebygga, ge tidigt stöd och behandla barn och unga som riskerar att utveckla svårare psykisk ohälsa. En viktig uppgift för centrumet är också att påtala kunskapsbrister och specifika behov av tvärvetenskaplig forskning inom området.

Föräldrastöd

I handlingsplanen 2001 redovisades som en åtgärd att Statens folkhälsoinstitut (FHI) hade fått i uppdrag att samla och sprida kunskap om föräldrautbildning. I början av 2005 lämnade FHI rapporten *Nya verktyg till föräldrar – förslag till nya former av föräldrastöd*. I rapporten analyserar FHI hur stöd till föräldrar kan utformas för att vara till verklig nytta för barnen, och föreslår en bred spridning av nya strukturerade metoder för föräldrastöd, med tonvikt på att låta föräldrar öva samspel med barnen. I regleringsbrevet för 2006 och 2007 fick FHI i uppdrag

att redovisa vilka åtgärder man har vidtagit för att sprida den metodkunskap som har sammanställts i rapporten. I september 2007 anordnade FHI en föräldrastödskonferens i Stockholm. Vid konferensen beskrevs det svenska föräldrastödsarbetet och *Familjeverkstan* presenterades. *Familjeverkstan* är en DVD-baserad föräldrastödsmetod som riktar sig till alla föräldrar. Den har tagits fram i samarbete med psykologer och kuratorer. Med DVD:n följer en föräldrahandledning. Materialet är självinstruerande. Under våren 2008 planerar FHI att hålla ytterligare en föräldrastödskonferens. FHI planerar också att utbilda särskilda "ambassadörer" som ska sprida information om *Familjeverkstan*. Studieförbund ska, i samarbete med kommuner och landsting, erbjuda utbildning med stöd av materialet.

Säkrare Internetanvändning bland barn och unga

Medierådet är en statlig kommitté vars verksamhet i första hand syftar till att minska riskerna för skadlig mediepåverkan. Detta sker bl.a. genom att stärka barn och unga som mediekonsumenter och föräldrar i sin föräldraroll. Andra målgrupper är lärare och andra "nära-barn-professioner", branscher inom medieområdet och andra myndigheter/organisationer som arbetar med frågor som rör barn, unga och medier. Arbetet omfattar att ta fram och sprida kunskap och information inom medieområdet, bl.a. om Internet och dataspel. Medierådet har sedan 2002 drivit EU-projekten *SAFT* (Safety Awareness, Facts and Tools) och *Det unga Internet* som båda syftar till en säkrare användning av Internet bland barn och unga. Inom ramen för *Det unga Internet* har Medierådet tillsammans med Myndigheten för skolutveckling genomfört konfe-

²⁵ Nationella kvalitetsgranskningar 1999, Skolverkets rapport nr 180

renser som riktade sig till yrkesgrupper som arbetar med barn och ungdomar för att ge stöd till undervisning och diskussioner kring Internet och andra medier. Sedan 2007 samarbetar rådet med BRIS (Barnens Rätt I Samhället) för att bygga upp en särskild hjälplinje dit barn och unga kan vända sig för att få råd och stöd kring sina upplevelser på Internet. Nya målgrupper för kampanjen är, förutom lärare och skolledare, även personal som arbetar inom socialtjänsten och elevhälsovården. Ett nätverk av regionala informatörer har byggts upp och kommer att fortsätta informationsarbetet på regional nivå.

Insatser mot diskriminering och annan kränkande behandling, inklusive mobbning

En annan åtgärd som presenterades i handlingsplanen 2001 var den nationella kampanjen *Tillsammans* mot mobbning, som Skolverket genomförde under 2001 och 2002 i samarbete med flera organisationer för att stärka och inspirera dem som arbetar mot mobbning. Vid sidan av detta har Skolverket haft i uppdrag att lyfta fram lärande exempel på handlingsprogram och arbetssätt mot kränkande behandling. I uppdraget ingick också att utarbeta allmänna råd för det motverkande arbetet och att ta fram en forsknings- och kunskapsöversikt om kränkande behandling och mobbning. Skolverket har också redovisat en forskningsöversikt²⁶ om mobbning. År 2003 redovisade Skolverket den del av uppdraget som rörde lärande exempel på handlingsprogram i stödmaterialet *Olikas lika värde*. Materialet beskriver bland annat skolans demokratiska uppdrag och vad som ingår i begreppet kränkande behandling. 2004 redovisade Skolverket den sista delen av uppdraget – allmänna råd för arbetet att motverka alla former av kränkande behandling. Myndigheten för sko-

lutveckling har sedan spridit erfarenheterna från arbetet med *Olikas lika värde* genom dels en konferensserie där skolor från olika kommuner redovisat sitt arbete mot mobbning och annan kränkande behandling, dels genom att skicka stödmaterial och allmänna råd till kommunerna. Kommunerna använder stödmaterialet som kan beställas från Myndigheten för skolutveckling eller laddas ned från dess hemsida.

I april 2006 trädde lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever i kraft. Lagen ska främja barns och elevers lika rättigheter i utbildning och annan verksamhet som avses i skollagen. Den ska också motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Lagen avser bl.a. att motverka sådan kränkande behandling som inte direkt kan hänföras till några av de i lagen angivna diskrimineringsgrunderna, bl.a. mobbning. Inom Skolverket finns ett särskilt Barn- och elevombud för likabehandling (BEO) som ska se till att lagen följs. BEO har även till uppgift att sprida information om lagen och hur den ska tillämpas.

INSATSER SOM RIKTAR SIG MOT FÖRÖVARE

Insatser inom Kriminalvården för förövare

Kriminalvården har under ett antal år arbetat för att utveckla och förbättra innehållet i behandlingen av personer dömda för sexualbrott. Ett resultat är det forskningsbaserade nationella behandlingsprogrammet *Relations- och samlevnadsprogrammet* (ROS). Programmet ackrediterades i december 2005 och bedrivs f.n. vid fem enheter. Ett forskningsprojekt pågår vid Stockholms universitet för att utvärdera effekterna av programmet. Kriminal-

²⁶ Björn Eriksson, Odd Lindberg, Erik Flygare och Kristian Daneback, *Skolan – en arena för mobbning*

vården har fr.o.m. 2007 tillförts särskilda medel för att förstärka behandlingen av sexualbrottsdömda män och män som döms för våld i nära relationer. Inom ramen för regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor²⁷ tillförs Kriminalvården ytterligare 10 miljoner kronor under åren 2008–2010 bl.a. för en satsning på verksamheter inom kriminalvården riktade mot våldsamma män. Satsningen inriktas bl.a. på att öka behandlingsprogrammets tillgänglighet och på att utveckla riskbedömningar, metoder m.m.

Insatser för unga förövare

Statens Institutionsstyrelse (SiS) ansvarar för verkställigheten av sluten ungdomsvård på särskilda ungdomshem. På tre av SiS ungdomshem finns speciell kompetens för att utreda och behandla pojkar som har begått sexuella övergrepp. SiS finansierar också ett treårigt forskningsprojekt vid psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet om unga förövare av sexuella övergrepp.

FRIVILLIGORGANISATIONERNAS OCH BRANSCHAKTÖRERNAS INSATSER

Frivilligorganisationerna bildar opinion och ger aktivt stöd

Frivilligorganisationer, bland dem ECPAT Sverige, UNICEF Sverige, Rädda Barnen och BRIS, har genom sin verksamhet viktiga erfarenheter i frågor som rör sexuell exploatering av barn.

Frivilligorganisationerna bedriver påverkansarbete men

också mer konkret arbete till skydd och stöd för barn. Exempelvis har ECPAT Sverige, i nära samarbete med Rikskriminalpolisen, tagit över den *hot-line* som startades av Rädda Barnen. Till denna hot-line kan allmänheten via webben lämna tips om misstänkt barnpornografi, handel med barn för sexuella ändamål och sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande. ECPAT Sverige har också tagit fram en arbetsplatspolicy mot barnsexhandel. Vid sitt *Centrum för barn och ungdomar i kris* behandlar Rädda Barnens psykoterapeuter barn som har varit utsatta för sexuell exploatering. BRIS kommer också i kontakt med barn som har varit utsatta för sexuell exploatering genom bl.a. sin *hjälptelefon*. I samarbete med företaget NetClean Technologies startade BRIS i slutet av 2006 dessutom en försöksverksamhet med en gratistjänst på Internet som ger barn och ungdomar råd och rekommendationer om det alias som de chattar med – *Squill*.²⁸ UNICEF Sverige arbetar, tillsammans med Socialstyrelsen, för närvarande med att ta fram en *"lathund"* om handel med barn som ska fungera som ett stöd för myndigheter som kan komma att möta barn som har utsatts för människohandel i Sverige. De myndigheter som avses är bl.a. socialtjänsten, Migrationsverket och barn- och ungdomspsykiatri. Lathunden ska innehålla information om vilka åtgärder som behöver vidtas för att säkra barnets rättigheter.

Regeringen har på olika sätt stöttat frivilligorganisationernas arbete. Som exempel kan nämnas att Allmänna Arvsfonden har beviljat ekonomiskt stöd till ECPAT Sverige för projektet *Barnets rätt mot kommersiell sexuell exploatering* och till biståndsorganisationen Individuell Människo-

²⁷ Skr. 2007/08:39, *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*

²⁸ Enligt BRIS är syftet med Squill att göra barn och ungdomar medvetna om vilka faror som finns på Internet och att ge dem ett verktyg för att undvika dem. Med Squill kan barn genom ett enkelt musklick "kolla upp" en person innan de börjar chatta med honom eller henne. I och med Squill hjälper barnen också varandra genom att varna för olika alias.

hjälp för ett teaterprojekt om människohandel för sexuella ändamål i samverkan mellan Rumänien och Sverige.

Uppförandekod för researrangörer mot sexuell exploatering av barn

På initiativ av och i samverkan med ECPAT Sverige har den svenska resebranschen, World Tourism Organization och United Federation of Travel Agent's Association utarbetat en *uppförandekod för researrangörer* mot barnsexhandel. Alla stora svenska reseföretag, liksom flera mindre, har anslutit sig till uppförandekodens sex kriterier. I och med detta har de åtagit sig att bl.a. upprätta en etisk företagspolicy mot kommersiell sexuell exploatering av barn, att utbilda all personal, i såväl hemlandet som på resmålen, att på olika sätt informera sina resenärer och att ha en klausul i sina kontrakt med underleverantörer i vilken man gemensamt tar avstånd från denna exploatering.

Kriteriernas efterlevnad kontrolleras såväl internt av researrangören eller resebyrån som externt av ett internationellt sekretariat till vilket de som skrivit under koden varje år måste rapportera. Sekretariatet består av representanter för bl.a. rese- och turistindustrin och ECPAT International. Många andra länder har tagit intryck av arbetet och tillämpar nu också koden. Dessutom ställer numera Tour Operator's Initiative, det globala researrangörsnätverket för hållbar turism, krav på antagande av uppförandekoden vid medlemskap. Mer information om uppförandekoden finns på webbplatsen www.thecode.org.

Internationella åtgärder

Sexuell exploatering av barn är många gånger ett gränsöverskridande problem. Ett exempel på detta är när barn exploateras sexuellt av svenskar i samband med turism och resande. Barnpornografi är ett annat exempel på exploatering som ofta sträcker sig över nationsgränser. Internationellt samarbete är en förutsättning för att effektivt kunna bekämpa sexuell exploatering av barn. Vid tidpunkten för denna handlingsplans upprättande planeras en tredje världskongress mot sexuell exploatering av barn, som Brasilien kommer stå värd för i slutet av 2008 i samarbete med bl.a. UNICEF och ECPAT International. Världskongressen är en uppföljning av den första världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn i Stockholm 1996 och den andra i Yokohama 2001.

På den internationella arenan finns flera organ och aktörer vars arbete är betydelsefullt för att förhindra sexuell exploatering av barn, och där den svenska regeringen eller svenska myndigheter är delaktiga. Det gäller framförallt samarbetet inom Östersjöstaternas råd (Council of the Baltic Sea States, CBSS), Europeiska unionen (EU), Europarådet och Förenta nationerna (FN). Nedan ges några exempel på dessa aktörers verksamhet och det ges också exempel på de senaste årens svenska insatser på internationell nivå.

Utrikesdepartementets strategi och policy

Utrikesdepartementet och Sida fortsätter att verka för att målen och de strategiska insatserna som redovisas i skriften *Kommersiell sexuell exploatering av barn* från 2001 efterföljs.

Östersjöstaternas råd

Inom Östersjöstaternas råd finns sedan 2002 en arbetsgrupp för utsatta barn (Working Group for Cooperation on Children at Risk; WGCC). Socialstyrelsen är nationell

koordinator för det svenska deltagandet inom WGCC. En handlingsplan har utarbetats beträffande barn som kommer ensamma över gränserna eller som är offer för människohandel. I det samarbetet deltar även Ukraina, Vitryssland och Moldavien. För att underlätta bi- och multilaterala kontakter i enskilda ärenden finns en nationell kontaktpunkt för frågor som rör ensamkommande barn och barn som har varit utsatta för människohandel i 12 av de 14 länderna. I Sverige har en tjänsteman vid Justitiedepartementet (tidigare Utrikesdepartementet) rollen som nationell kontaktpunkt. För att höja kompetensen har en utbildning genomförts under 2006 och 2007 för experter från tio av samarbetsländerna. Dessa experter ska föra sin kunskap vidare inom respektive land.

Europeiska unionen

Europeiska unionen (EU) har ett ansvar för att delta i och driva på arbetet i ett större internationellt perspektiv, och för att stimulera och uppmuntra till samverkan mellan medlemsstaterna. EU-kommissionen har i juli 2006 lämnat förslag till en omfattande strategi för barnets rättigheter.²⁹

Sedan 2000 anordnar varje medlemsstat inom EU under sitt ordförandeskap ett informellt möte med ministrar eller tjänstemän ansvariga för övergripande barnfrågor eller barnkonventionen i respektive medlemsstat. Gruppen har antagit namnet "Permanent Intergovernmental Group Europe de l'Enfance", och har till syfte att arbeta för att ett barnperspektiv utifrån barnkonventionen ska genomsyra allt arbete inom EU som rör barn. Sverige har deltagit i samtliga möten som har anordnats av respektive ordförandeskap och har spelat en aktiv roll vid mötena.

Kommissionen har dessutom våren 2007 initierat ett arbete för att etablera ett Europeiskt forum för barnets rättigheter inom unionen.

Genom EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel som antogs den 19 juli 2002 och EU:s rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi som antogs den 22 december 2003, har medlemsstaterna enats om gemensamma minimiregler när det gäller straffrättsliga åtgärder, däribland straffrättsliga påföljder, i kampen mot människohandel samt mot sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Rambesluten har genomförts i svensk rätt, beträffande rambeslutet om bekämpande av människohandel den 1 juli 2004³⁰ och beträffande rambeslutet om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi den 1 april 2005.³¹

I oktober 2005 väckte Frankrike, vid ett informellt möte på Malta med EU:s turistministrar, frågan om stärkt EU-samarbete för att motverka sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande. Frankrike tog upp frågan igen i mars 2006 vid ett informellt möte i Wien med EU:s turistministrar. Det franska initiativet består av tre delar:

- 1) öka de frivilliga åtagandena som görs av resebranschen
- 2) inrättande av en informell grupp på EU-nivå med representanter för de involverade ministerierna bland annat med syfte att möjliggöra utbyte av "best practices" mellan medlemsstaterna
- 3) medlemsstaterna och EU-kommissionen ska samråda med de länder som är drabbade för att få information och för att planera gemensamma preventiva aktiviteter.

²⁹ KOM (2006) 367 Slutligt, *Mot en EU-strategi för barnets rättigheter*

³⁰ Proposition 2003/04:111, *Ett utvidgat straffansvar för människohandel*

³¹ Proposition 2004/05:45, *En ny sexualbrottslagstiftning*

Regeringen anser att det franska initiativet är en mycket bra utgångspunkt för fortsatt samarbete inom EU kring frågan om sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande.

EU har hösten 2007 antagit nya riktlinjer om barnets rättigheter som ska användas vid olika dialoger om mänskliga rättigheter och projekt gentemot tredje land. Våld mot barn inklusive sexuell exploatering av barn är en fråga som EU:s medlemsländer har beslutat att fokusera på under de kommande åren inom ramen för dessa riktlinjer.

Europarådet

Europarådet är en viktig arena för det internationella samarbetet för att främja mänskliga rättigheter. Inom ramen för samarbetet inom Europarådet har flera konventioner tagits fram som rör sexuell exploatering av barn. Exempelvis undertecknade Sverige i maj 2005 Europarådets människohandelskonvention. Syftet med konventionen är framför allt att förhindra och bekämpa människohandel, att skydda offrens mänskliga rättigheter och att konstruera ett fullständigt regelverk kring skydd av och hjälp till brottsoffer och vittnen, att garantera effektiva brottsutredningar och åtal samt att främja internationellt samarbete. Sveriges tillträde till konventionen analyseras av den pågående människohandelsutredningen³² som ska redovisa sitt uppdrag den 30 april 2008.

Sverige har vidare aktivt deltagit i utarbetandet av Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp som antogs av Europarådets Ministerkommitté sommaren 2007. Sverige undertecknade konventionen i samband att den öppnades för undertecknande den 25 oktober 2007.

Konventionens syfte är att förebygga och bekämpa sexuell exploatering av och sexuella övergrepp mot barn, att skydda brottsoffrens rättigheter samt att främja nationellt och internationellt samarbete i frågan. Konventionen har ett brett anslag och innehåller bl.a. bestämmelser om förebyggande åtgärder, åtgärder om hjälp till och skydd för offer, behandling av sexualbrottsförövare, materiell straffrätt, jurisdiktion, brottsutredning, åtal och andra processrättsliga regler.

Ett arbete med att analysera frågan om Sveriges tillträde till konventionen och vilka lagstiftningsåtgärder som i så fall kan krävas, har påbörjats inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet).

Förenta nationerna

Den 7 december 2006 beslutade regeringen att ratificera FN:s fakultativa protokoll till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. För att kunna tillträda protokollet infördes i juli 2006 ett nytt brott i brottsbalken, otillbörligt utverkande av samtycke eller tillstånd till adoption av barn. Genom bestämmelsen kriminaliseras mellanhanders otillbörliga framkallande av samtycke eller tillstånd till adoption av barn. Även försök till brottet kriminaliseras.

EU:s medlemsstater tillsammans med de latinamerikanska länderna driver årligen en resolution i FN:s generalförsamlings tredje utskott om barnets rättigheter. Resolutionens fokus under 2007 var våld mot barn där sexuellt våld och sexuell exploatering uppmärksammades särskilt. Resolutionen utmynnade i att en ny särskild representant för FN:s generalsekreterare tillsattes. Den särskilde representantens mandat är att uppmärksamma all form av våld mot barn, däribland sexuell exploatering.

³² Dir 2005:152, 2006:78 och 2007:88

FN:s Råd för mänskliga rättigheter har tillsatt en särskild rapportör om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi, som årligen sammanställer rapporter till rådet, bedriver fältstudier och utarbetar länderrapporter. Vidare för rapportören en dialog med regeringar där det förekommer brott mot barnets rättigheter vad gäller sexuell exploatering.

Sverige är en av de största bidragsgivarna till FN:s barnfond UNICEF, som på olika sätt arbetar mot sexuell exploatering av barn i många av världens länder. Till exempel bevakar 52 av UNICEF:s s.k. landkontor frågan och rapporterar särskilt om den. UNICEF har också i många länder gjort lägesbedömningar om frågan.

Sida

År 1999 tog Sida fram positionspapperet *Barnets rättigheter i svenskt utvecklingsarbete* med riktlinjer för hur barnets rättigheter ska integreras i bilateralt utvecklingssamarbete. Riktlinjerna är i första hand avsedda för Sidaanställda på ambassader och i Sverige, men också för Sidas olika samarbetspartners. Vad gäller frågan om sexuell exploatering av barn anger riktlinjerna att Sida bör stödja länder i deras utarbetande av nationella handlingsplaner och att insatser framför allt bör koncentreras till att förhindra övergrepp, så att barns utsatthet och beroende inte kan utnyttjas. Det handlar, enligt riktlinjerna, om lagstiftning och internationellt samarbete för att stoppa handel med barn, prostitution, pornografi och barnsexturism. Dessutom behöver insatser utvecklas och stödjas för rehabilitering och utbildning av flickor och pojkar som utsatts för övergrepp och utnyttjats i prostitution.

I maj 2002 lämnade regeringen en skrivelse³³ till riksdagen med en redogörelse för erfarenheter i samband

med svenska och internationella ansträngningar för att i utvecklingssamarbetet skapa förutsättningar för att förverkliga åtagandena i enlighet med barnkonventionen och med en presentation av hur dessa erfarenheter ska tas till vara. Sida har under 2007 haft regeringens uppdrag att lämna förslag till revideringar och kompletteringar i denna skrivelse.

ASEM-samarbetet

Asia-Europe Meeting (ASEM), som lanserades 1996, är ett forum för dialog och samverkan mellan EU:s medlemsländer, EU-kommissionen och numera sexton länder i Öst- och Sydostasien (tio asiatiska länder deltog åren 1996–2004). Samarbetet spänner i dag över flertalet politikområden och bl.a. frågor om transnationell brottslighet, t.ex. människohandel, har varit centrala redan från starten.

I handlingsplanen 2001 redovisades som en åtgärd att en planerad studie om efterfrågan på människohandel skulle genomföras inom ASEM-samarbetet. Ett projekt inom ASEM om människohandel, med särskilt fokus på kvinnor och barn, lanserades redan vid ASEM:s tredje toppmöte i Seoul år 2000 av Sverige, Thailand och Filipinerna. En aktionsplan presenterades inför ASEM:s utrikesministermöte i Kina 2001 och vid migrationsministermötet i Spanien år 2002. Som avslutning på projektet genomfördes två större konferenser i Thailand under 2002 och 2003. Människohandel lyfts fortsatt fram t.ex. i slutsatser från ASEM-toppmöten.

³³ 2001/02:186, *Regeringens skrivelse om ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete*

Svenskt deltagande i rättsligt internationellt samarbete

Åklagarmyndigheten deltar i de årliga samarbetsmötena mellan riksåklagarna i Östersjöområdet. Sedan 2000 finns också under Östersjöriksåklagarnas samarbete en särskild expertgrupp avseende människohandel.³⁴ Expertgruppen har formen av ett nätverk och vid dess möten diskuteras bl.a. operativa frågor och aktuella trender inom brottstypen. Sverige är också representerat i EU:s åklagarsamarbete, Eurojust, dels av en nationell medlem som är stationerad på heltid vid Eurojust i Haag, dels av en biträdande nationell medlem som är stationerad vid riksåklagarens kansli. Under de senaste åren har flera operativa samordningsmöten inom Eurojust ägnats åt bekämpning av internationell människohandel och åt grova barnpornografibrott.

³⁴ "The Prosecutors Network for Trafficking in and Sexual abuse of Women and Children in the Baltic Sea region"

Nya initiativ för att bekämpa sexuell exploatering av barn

Målområden

De åtgärder som presenteras i det följande hänför sig till följande målområden som formulerades av världskongressen 1996.

1) Samverkan och samarbete

Åtgärder för att få till stånd eller förstärka samarbete mellan t.ex. offentlig och frivillig sektor, på lokal eller nationell nivå, liksom åtgärder för att främja ett bättre samarbete på regional eller internationell nivå. Åtgärder som tar sikte på genomförandet av barnkonventionen, liksom anslående av resurser för att genomföra arbetet mot sexuell exploatering av barn hör också hit.

2) Förebyggande arbete

Åtgärder bl.a. för att stärka skyddet för barn genom relevant lagstiftning, i enlighet med barnkonventionens intentioner, informationsinsatser för att höja medvetenheten om sexuell exploatering av barn på alla nivåer i samhället och för att höja kvaliteten på den verksamhet som bedrivs av olika yrkesgrupper för barn.

3) Skydd

Åtgärder som syftar till att förbättra skyddet för barn genom relevant lagstiftning, liksom insatser till skydd för de barn som har utsatts för sexuell exploatering. Åtgärder som syftar till att bygga nätverk mellan nationella och internationella brottsbekämpande myndigheter.

4) Rehabilitering och återanpassning

Åtgärder som syftar till att skapa goda behandlingsalternativ för offer och deras familjer. Åtgärder som syftar till effektiva insatser riktade mot förövare. En avsikt är att förhindra att barn som redan har utsatts blir ytterligare kränkta eller prövade i den rättsliga och behandlande processen. Tanken är att barnkonventionens intentioner

ska genomsyra alla de verksamheter som möter barn som utsätts.

5) Barns och ungas delaktighet

Med barns delaktighet menas att barn kommer till tals och blir lyssnade till i frågor som berör dem.

Nya åtgärder

Regeringen presenterar nedan tio åtgärder med följande inriktning:

- sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande
- kunskapsspridning
- kartläggning av insatser riktade mot förövare
- ökat samarbete på både nationell och internationell nivå
- översyn av lagstiftning

Sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande

Sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande är ett problem som antas ha ökat i en allt mer rörlig värld. Det är numera relativt enkelt att till en låg kostnad resa till länder med utbredd fattigdom och sociala problem. I dessa länder är barnens skyddsnät ofta mycket svagt vilket innebär stora risker för dem att bli utsatta för olika former av sexuellt utnyttjande. Den franske turistministern uttalade sig i oktober 2005 om att cirka tre miljoner barn är offer för sexuell exploatering i samband med turism och resande.

De åtgärder som regeringen nu presenterar som rör sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande fokuserar på internationellt samarbete, information till resenärer och dialog med resenärerna.

Åtgärd 1.

Regeringen avser att uppmärksamma frågan om sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande på EU-nivå inom ramen för deltagandet i "Permanent Intergovernmental Group Europe de l'Enfance".

*(Målområde 1: Samverkan och samarbete,
Målområde 2: Förebyggande arbete)*

Regeringen avser att kontinuerligt och i synnerhet under det svenska ordförandeskapet i EU:s ministerråd andra halvåret 2009 lyfta frågan inom ramen för sitt deltagande i samarbetsgruppen "Permanent Inter-governmental Group Europe de l'Enfance", som sammanträffar en gång under varje ordförandeskap på minister- eller tjänstemannanivå.

Ansvarig aktör: Regeringskansliet (Socialdepartementet)

Övriga aktörer: EU och dess medlemsstater m.fl.

Tidplan: Kontinuerligt

Önskade resultat: Att samarbetet på EU-nivå förstärks kring frågor som rör sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande.

Åtgärd 2.

Utrikesdepartementets råd inför utlandsresan kompletteras med text om sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande.

(Målområde 2: Förebyggande arbete)

På regeringens webbplats, www.regeringen.se, finns olika slags reseråd samlade under rubriken *Resklar? UD:s råd inför utlandsresan*, som har i genomsnitt knappt 10 000 besök per månad. Regeringen lägger i december 2007 ut in-

formation som rör sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande på webbplatsen. Den svenska ambassaden i Bangkok lade redan under sommaren 2007 ut liknande information på sin egen webbplats.

Ansvarig aktör: Regeringskansliet (Utrikesdepartementet)

Övriga aktörer: Socialdepartementet

Tidplan: 2007

Önskade resultat: Genom att information finns tillgänglig på regeringens webbplats finns möjligheter för resenärer att ta del av information om sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande.

Åtgärd 3.

Regeringen avser att inbjuda till ett dialogmöte med berörda aktörer inom resenäringen och myndigheter med ansvar för turismutbildningar kring frågan om förebyggande åtgärder mot sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande.

*(Målområde 1: Samverkan och samarbete,
Målområde 2: Förebyggande arbete)*

Regeringen avser att under våren 2008 hålla ett dialogmöte med berörda aktörer inom resenäringen och myndigheter med ansvar för turismutbildningar. Syftet med dialogen är att regeringen ska få kunskap om dessa aktörers syn på de behov som finns när det gäller att förebygga och bekämpa sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande. Syftet är också att informera aktörerna om omfattningen av problemet och om möjliga förebyggande åtgärder. En dialog med dessa aktörer kan klargöra dels vilka initiativ som redan tagits, dels vilka ytterligare åtgärder som behövs.

Ansvarig aktör: Regeringskansliet (Socialdepartementet)

Övriga aktörer: Näringsdepartementet, Utbildningsdepartementet, reseföretag, aktörer inom sjöfart och luftfart, berörda utbildningsmyndigheter m.fl.

Tidplan: Våren 2008

Önskade resultat: Regeringen får ett fördjupat underlag till hur det är lämpligt att gå vidare i det förebyggande arbetet mot sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande i frågor som gäller resenäringen och utbildningsväsendet. Dessa aktörer å sin sida kan få ökad kunskap om problemet och hur andra arbetar med frågan, liksom ett fördjupat underlag om hur de kan gå vidare i det förebyggande arbetet.

Kunskapsspridning

Det finns idag en hel del kunskap om sexuell exploatering av barn, men det finns ett behov av att fortsätta att följa utvecklingen, inte minst inom det informationsteknologiska området. Det finns behov av att någon har ett samlat ansvar – utgör ett slags ”kunskapsnav” på området.

Åtgärd 4.

Regeringen avser att bevilja Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel för att fortsätta sprida och kartlägga kunskap på området. I uppdraget kan ingå frågan om ett kunskapsnav.

(Målområde 1: Samverkan och samarbete,

Målområde 2: Förebyggande arbete,

Målområde 5: Barns och ungas delaktighet)

Stiftelsen Allmänna Barnhuset har sedan 2004 arbetat med att sprida kunskap om sexuell exploatering av barn i Sverige till yrkesgrupper som möter sexuellt exploaterade barn.

Regeringen avser att bevilja Allmänna Barnhuset medel för att fortsätta sprida och kartlägga kunskap bland relevanta yrkesgrupper. Frågan om ett kunskapsnav kan aktualiseras inom ramen för detta arbete, liksom frågan om hur barns och ungas åsikter och erfarenheter kan tas till vara i arbetet.

Ansvarig aktör: Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Övriga aktörer: Socialdepartementet samt berörda myndigheter m.fl.

Tidplan: 2008

Önskade resultat: Att relevant kunskap om sexuell exploatering av barn sprids till relevanta yrkesgrupper och att ytterligare kunskapsbehov kartläggs.

Kartläggning av insatser riktade mot förövare

Utredningen om sexuellt exploaterade barn i Sverige konstaterade i sitt betänkande att vuxna som har begått sexuella övergrepp mot barn har mycket små möjligheter att få adekvat behandling annat än om de dömts för sexualbrott mot barn. Det gäller såväl inom den öppna som den slutna psykiatrin.³⁵

Åtgärd 5.

Regeringen avser att ge Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) i uppdrag att i samråd med Socialstyrelsen kartlägga vilka insatser som finns tillgängliga för personer som har begått sexualbrott mot barn, och utvärdera effekterna av dessa. Kartläggningen och utvärderingen ska avse också insatser för potentiella förövare.

(Målområde 2: Förebyggande arbete,

Målområde 4: Rehabilitering och återanpassning)

³⁵ Se vidare SOU 2004:71, *Sexuell exploatering av barn i Sverige*, sid. 23

I den kartläggning av polisanmälda och lagförda sexualbrott mot barn med inslag av sexuell exploatering som Brå genomförde 2003, konstateras att åtminstone var tionde gärningsman i kartläggningen har lagförts minst en gång tidigare för sexualbrott mot barn.³⁶ Risken för återfall i denna typ av brottslighet talar alltså för att det finns ett behov av insatser även vid sidan av de insatser som finns inom Kriminalvården och SiS. Såvitt känt finns idag mycket små möjligheter att få adekvat behandling och annat stöd annat än när förövare av sexualbrott mot barn är frihetsberövade. Det finns också, såvitt känt, små möjligheter till stöd för personer som dras till barn sexuellt men som inte begått några övergrepp. Det är därför angeläget att en kartläggning och utvärdering görs av vilka insatser som idag står till buds för förövare, inklusive potentiella sådana.

Ansvarig aktör: Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU)

Övriga aktörer: Socialdepartementet och Socialstyrelsen m.fl.

Tidplan: 2008

Önskade resultat: Att regeringen får underlag om befintliga insatser riktade mot och tillgängliga för förövare och potentiella förövare och effekterna av dessa, för att kunna bedöma behovet av ytterligare åtgärder.

Ökat samarbete på både nationell och internationell nivå

Arbetet mot sexuell exploatering av barn är ett gemensamt ansvar, både inom och mellan länder. Ett gott samarbete är en av förutsättningarna för att arbetet ska vara framgångsrikt.

Åtgärd 6.

Årligt möte mellan offentlig och frivillig sektor för att öka samverkan och samordningen och följa utvecklingen i frågor som rör sexuell exploatering av barn.
(Målområde 1: Samverkan och samarbete)

Mellan åren 2002 och 2004 ägde årliga möten rum mellan Arbetsgruppen för respektive Utredningen om kunskap om sexuellt exploaterade barn i Sverige och nätverk bestående av bland annat företrädare för myndigheter, frivilligorganisationer och experter. Våren 2006 bjöd dåvarande turistministern in företrädare för resebranschen, frivilligorganisationer och myndigheter till ett möte om sexuell exploatering av barn i samband med turism och resande. Under 2007 har Socialdepartementet genomfört möten med såväl berörda frivilligorganisationer som myndigheter med anledning av arbetet med att följa upp och uppdatera 2001 års handlingsplan. Regeringen anser att en samverkan mellan offentlig och frivillig sektor är av stor betydelse för en samlad bild av situationen kring sexuell exploatering av barn och avser därför upprätthålla denna möjlighet till samråd och kunskapsutbyte.

Ansvarig aktör: Regeringskansliet (Socialdepartementet)

Övriga aktörer: Berörda departement, myndigheter och frivilligorganisationer

Tidplan: Årligen

Önskade resultat: En öppnare dialog och ett effektivare kunskapsutbyte mellan dem som arbetar med frågorna.

³⁶ Sexuell exploatering av barn – vad döljer sig bakom sexualbrottsstatistiken?

Åtgärd 7.

Uppföljning av handlingsplanen.

(Målområde 1: Samverkan och samarbete)

Regeringen kommer, liksom tidigare, följa upp handlingsplanen i samband med att Sverige rapporterar till FN:s barnrättskommitté, något som nästa gång sker 2012. Dessförinnan kommer en uppföljning göras 2010 av de åtgärder som nu presenteras.

Ansvarig aktör: Regeringskansliet (Socialdepartementet)

Övriga aktörer: Berörda departement, berörda myndigheter, frivilligorganisationer och andra aktörer

Tidplan: 2010 respektive 2012

Önskade resultat: Att åtgärderna i handlingsplanen följs upp regelbundet.

Åtgärd 8.

Regeringen avser att uppmärksamma frågan om sexuell exploatering av barn under det svenska ordförandeskapet i Europarådets ministerkommitté 2008.

(Målområde 1: Samverkan och samarbete,

Målområde 2: Förebyggande arbete)

Från maj till november 2008 innehar Sverige ordförandeskapet i Europarådets ministerkommitté. Ett av de områden som det svenska ordförandeskapet kommer prioritera är barns rättigheter. Frågan om sexuell exploatering av barn, bl.a. i samband med turism och resande, kommer att behandlas vid den högnivåkonferens med temat *Building a Europe for Children – Provision, Protection, Participation* som det svenska ordförandeskapet kommer att arrangera i september 2008.

Ansvarig aktör: Regeringskansliet (Socialdepartementet)

Övriga aktörer: Justitiedepartementet, Integrations- och jämställdhetsdepartementet, Europarådet och dess medlemsstater m.fl.

Tidplan: maj–november 2008

Önskade resultat: Att frågan om sexuell exploatering av barn, bl.a. i samband med turism och resande, får ökad uppmärksamhet inom Europarådet och dess medlemsländer och att erfarenhetsutbytet mellan medlemsländerna ökar. Arbetet och kunskapen kommer också kunna tas till vara inom ramen för det svenska EU-ordförandeskapet 2009.

Åtgärd 9.

Samarbetet för barn i utsatta situationer i Östersjöstaternas råd bör fortsätta.

(Målområde 1: Samverkan och samarbete,

Målområde 2: Förebyggande arbete)

Arbetsgruppen för utsatta barn i Östersjöstaternas råd, (Working Group for Cooperation on Children at Risk; WGCC), bedriver verksamhet inom fem prioriterade områden:

- skydd för barn mot alla former av sexuella övergrepp, sexuell exploatering och människohandel,
- ensamkommande barn och barn utsatta för människohandel,
- gatubarn,
- barn på institution, och
- unga förövare.

Arbetet har bidragit till utvecklingen inom området och regeringen anser att samarbetet bör fortsätta.

Ansvarig aktör: Regeringskansliet (Socialdepartementet)

Övriga aktörer: Socialstyrelsen, länderna i Östersjöstaternas råd, frivilligorganisationer m.fl.

Tidplan: 2007–2012

Önskade resultat: Att samverkan inom området som har utvecklats sedan 2001 ska utvecklas ytterligare och leva vidare.

Översyn av lagstiftning

En effektiv lagstiftning utgör en grundläggande förutsättning för att kunna bekämpa alla former av sexuell exploatering av barn. Under de senaste åren har lagstiftningen ändrats på många sätt i syfte att ytterligare stärka skyddet för barn. Den måste emellertid regelbundet ses över och anpassas.

Åtgärd 10.

Utvärdering av sexualbrottslagstiftningen.

(Målområde 3: Skydd)

Den 1 april 2005 trädde en ny och reformerad sexualbrottslagstiftning i kraft. Reformen innebar en rad nya och viktiga förändringar och skyddet för bl.a. barn mot att utsättas för sexuella kränkningar stärktes. Redan när lagen infördes påtalades nödvändigheten av att fortlöpande följa utvecklingen på området och vara uppmärksam på om tillämpningen av lagen är ändamålsenlig och tillräcklig. För att kunna bedöma hur den nya sexualbrottslagstiftningen har tillämpats och om den fått avsedd effekt avser regeringen att under 2008 tillsätta en utredning för att utvärdera tillämpningen av sexualbrottslagstiftningen.

Ansvarig aktör: Regeringskansliet (Justitiedepartementet)

Övriga aktörer: Socialdepartementet m.fl.

Tidplan: 2008

Önskade resultat: Att skapa ett starkt och väl fungerande skydd mot sexuell kränkningar och övergrepp av olika slag. En lagstiftning som stämmer överens med samhällets värdegrund och som kan tillämpas på ett tydligt och rättssäkert sätt.

REGERINGSKANSLIET

Socialdepartementet

103 33 Stockholm